

УДК 336.225.673

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ У СФЕРІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗ ПРИЧИН, ЯКІ ЇХ ПОРОДЖУЮТЬ, ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ БАЗИСІВ СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

*Боровик Н.А., кандидат технічних наук
Гаєвська О.М.*

Постановка проблеми. Економічна та політична нестабільність, фінансові проблеми потребують створення умов для забезпечення ефективних, раціональних та оптимальних податкових відносин господарських суб'єктів та держави, які б створювали підвалини для вдалого функціонування соціально-орієнтованої економіки та успішного виконання державою своїх функцій. Саме тому систематизація суперечностей, що накопичились у сфері податкового контролю, аналіз причин, які їх породжують та створення моделі оптимальної системи податкового контролю, як одного із способів не тільки виявлення, а й попередження та мінімізації податкових злочинів та забезпечення дотримання податкової дисципліни в умовах транзитивної економіки є дуже доречними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на гостру необхідність реформування податкового контролю, деякі його аспекти розглядалися у роботах багатьох науковців і практиків: С.Гуржія, О.Василика, В. Завгородного, А.Крисоватого, В.Онищенка, І.Вакуліча тощо. Проте вітчизняна економічна література зміст податкового контролю зводить виключно до проведення перевірок дотримання платниками законодавства про оподаткування та підприємницьку діяльність і незважаючи на значні напрацювання фахівців у дослідженні цього питання, проблема ефективності податкового контролю потребує подальшого вивчення і теоретичного осмислення.

Метою роботи є аналіз існуючої системи податкового контролю в Україні, систематизація суперечностей, що накопичились у сфері податкового контролю, аналіз причин, які їх породжують, обґрунтування необхідності реформування системи податкового контролю України, як одного із методів мінімізації податкових правопорушень та злочинів.

Основна частина. Саме завдяки контрольній діяльності податкових органів держава отримує суттєві надходження платежів. Це підтверджує щорічне збільшення доходів зведеного, державного та місцевих бюджетів України, що контролює Державна податкова адміністрація України. Так, у 2006 році до зведеного бюджету надійшло 96,1 млрд.грн., що на 20,3 млрд.грн. або на 26,8% більше, ніж надходження в 2005 році. У 2007 році ці надходження збільшились на 25,3 % і становили 120,5 млрд.грн. З них до місцевих бюджетів надійшло 45,6 млрд.грн., що на 14,1 млрд.грн. або на 44,8 % перевищує надходження 2006 року, та 75,0 млрд.грн. до державного бюджету, що на 10,3 млрд.грн. або на 15,9 % більше, ніж надходження 2006-го року.

Ринкові трансформації економіки України вимагають створення нової моделі податкового контролю, що має забезпечити найвищий можливий рівень виявлення та запобігання порушенням податкового законодавства. Однак досягнення цієї мети ускладнюється наявністю певних розбіжностей між нормативно-правовими положеннями та реаліями контрольної діяльності податкових органів. Це стосується насамперед застосування у податковій практиці поряд із терміном “податковий контроль” поняття “податковий аудит” і відсутністю законодавчого регулювання основ функціонування останнього.

У жодному з чинних законів та нормативних актів немає визначення суті та функцій податкового аудиту, а фігурує лише поняття “податкова перевірка”. Зазначена проблема негативно впливає на стан справ у податковій діяльності. Аудиторська Палата України неодноразово звертала увагу на те, що Закон України “Про аудиторську діяльність” від 22 квітня 1993 року не передбачає такого виду аудиторської діяльності, як податковий аудит. До того ж, Постановою Верховної Ради України від 14 березня 1995 року №90а/95-ВР затверджено: “Заборонити вживання термінів “аудит” та “аудиторська діяльність” для назв організацій, підприємств та їх структурних підрозділів, діяльність яких не відповідає вимогам Закону України Про аудиторську діяльність”.

Водночас, за наказом Державної податкової адміністрації України від 25 листопада 2002 року №567 затверджено Методичні рекомендації в організації кабінетного аудиту (для юридичних осіб) яким порушено норми згаданої вище Постанови Верховної Ради України. Зокрема, цим наказом визначено такі поняття як “кабінетний аудит”, “виїзний податковий аудит”, а також проведення процедур кабінетного та виїзного податкового аудиту.

Застосування в контрольній діяльності податкових органів терміна “податковий аудит” є недоцільним з наступних причин:

- відсутність законодавства, яким би визначались правомірність функціонування податкового аудиту, його зміст, суть, мета і функції;
- наявність двох форм таких, як податкова перевірка і податковий аудит, між якими практично відсутні відмінності і які лише значно ускладнюють термінологію контрольної діяльності, спричиняючи обґрунтоване збільшення штатного апарату, що призводить до дублювання функцій, які він виконує.

Крім цього, зазначену проблему можна вирішити лише на рівні законодавства, причому не лише податкового, а й Закону України “Про аудиторську діяльність”. Можливість вирішення цього питання викликає сумнів і з огляду на те, що зміст податкової перевірки неможливо прирівняти до суті аудиту, яка зводиться до незалежної діяльності.

Модернізація діяльності податкових органів повинна зводитись до її спрощення і удосконалення, а не ускладнення. Систематичні доповнення податкового законодавства дедалі більше ускладнюють становище суб’єктів господарювання, зумовлюють виникнення нестабільності у практиці бізнесу і загалом підривають економічні засади держави.

Побудова нової моделі податкового контролю повинна передбачати насамперед не тільки виявлення вже скоєних порушень, а їх попередження. Саме порушення в сфері оподаткування становлять найбільшу суспільну небезпеку, яка не зводиться лише до невиконання бюджету і зростання його дефіциту. Податкове правопорушення характеризується наявністю у суб’єктів податкових правовідносин чітко спрямованого умислу, корисливих мотивів і мети, що полягають у навмисному невиконанні обов’язків згідно із законодавчими нормами, а це є значною суспільною небезпекою. По-перше, держава недоотримує значні бюджетні кошти внаслідок чого обмежується фінансування державних програм. По-друге, порушники податкового законодавства перебувають у більш вигідному становищі порівняно із законослухняними суб’єктами податкових правовідносин з точки зору ринкової конкуренції і своїми діями можуть провокувати негативну поведінку інших. По-третє, при значному поширенні фіскальних злочинів, що спричиняють дефіцит доходної частини бюджету, держава компенсує нестачу бюджетних надходжень шляхом уведення нових податкових платежів, збільшення ставок діючих податків і зборів.

Таким чином, як для суспільства, так і для кожного суб’єкта податкових правовідносин важливо, щоб податкове законодавство не порушувалось систематично. Саме це і є основним завданням контролюючих органів. Але і тут є безліч питань для вирішення.

За відкритою інформацією, наведеною в багатьох ЗМІ, в Україні сьогодні немає жодної підприємницької структури, яка б для пом’якшення податкового тиску систематично не сплачувала чиновникам та різним представникам контролюючих органів значних грошових сум. Звичайно, підприємці шукаючи шляхи зменшення податкового навантаження, здійснюють зловживання і підкуп осіб, які виконують контрольні та розпорядчі функції. У цих обставинах простежується певна закономірність: чим менш ефективно працює економіка країни, чим менші економічні показники, тим більш поширеною та всеосяжною стає корупція, захоплюючи дедалі нові сфери суспільства.

Незавершеність формування правового поля, суперечливість вимог одного закону вимогам інших спричиняє масовий тиск на державні органи, підбурювання їх до корупційних дій з боку підприємців, керівників підприємств різних видів власності з метою захисту від податкового тиску, різних видів штрафів, стягнень тощо. Одним із дієвих заходів для вирішення цієї проблеми може стати фактор установлення режиму інформаційної прозорості діяльності органів влади, підприємств і організацій та ефективне вирішення питань створення, використання і поширення інформації у сфері бізнесу, в державних органах і громадських структурах. Важливим є припинення можливості безконтрольного використання і передання інформації окремими чиновниками та підвищення їхньої персональної відповідальності за вірогідність і повноту надання суспільству інформації про діяльність влади і вирішення різних соціально-економічних і політичних проблем. Інакше кажучи, перемога над корупцією практично неможлива без інформаційної прозорості влади і широкого доступу суспільства до інформації про її діяльність.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Враховуючи все вищевказане можна зробити висновок, що удосконалення податкового контролю базується, насамперед, на змінах у сфері оподаткування. Тільки після реформування податкової системи можна формувати необхідні зміни у сфері податкового контролю, які повинні орієнтуватись на наступне:

- законодавче закріплення і трактування змісту податкового контролю, його форм і методів, об'єктів і суб'єктів, що дасть змогу усунути розбіжності між теорією і практикою та відповідно впорядкувати процес функціонування цієї системи;
- використання в практиці податкового контролю системи автоматизованого відбору платників для документальних перевірок та підвищення ефективності перевірок за допомогою розробки та впровадження непрямих методів перевірки платників, що дасть змогу збільшити ймовірність виявлених ухилень від оподаткування при загальному зменшенні кількості перевірок і перевіряючих;
- покращення обслуговування платників податків та проведення масово-роз'яснювальної та консультативної роботи;
- підвищення рівня юридичної та економічної підготовки працівників податкових органів;
- розвиток системи приймання податкової звітності від платників податків в електронному вигляді;
- забезпечення умов для підвищення рівня добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків;
- забезпечення постійного інформування платника податків про зміни чинного законодавства;
- доведення до відома суб'єкта господарювання прикладів порушення чинного законодавства іншими підприємствами з метою їх недопущення;
- ознайомлення з прикладами визнання платників податків сумлінними;
- мотивація платників податків до дотримання податкової дисципліни шляхом застосування різних форм і методів матеріального і соціального стимулювання.

Модернізація податкового контролю повинна орієнтуватись на мінімальне втручання в діяльність сумлінних платників податків та на зменшення кількості безпідставних перевірок.

Проведення ефективного, модернізованого податкового контролю слугуватиме чинником попередження неплатежів до бюджету і прискорення економічного зростання держави в цілому.

Література

1. Десятнюк О.М. Моніторинг податкових ризиків: теорія та практика: моногр. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С.124-143.
2. Онищенко В.А. Податковий контроль (Основи організації). – К: Ред. Журн. «Вісник податкової служби України», 2002. – С.256-276.
3. Податкова політика // Бізнес. – 2007. №40 (767). – С.76-78
4. Вакуліч І. Реалії та напрями модернізації податкового контролю в контексті попередження неплатежів до бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/v6mEn8

УДК 620.91:621.33

МОДЕЛЮВАННЯ ВИТРАТ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ

***Бушма В.М.,
Гордієнко О.С.,
Шацький С.П.***

Постановка проблеми, актуальність дослідження. Аналіз факторів та межі зміни пропорцій між економічним зростанням та енергоспоживанням підтверджують, що рушійною силою енергозбереження в Україні стає перехід до ресурсо- та енергозберігаючого типу економічного зростання.

Зниження енергоємності бажано проводити у всіх сферах і галузях енергоспоживання навіть